

Mintatétel

Dr. Kincses Attila

Polgári jog I. – Alapelvek, az ember, mint jogalany, a személyiségi jogok, a dologi jog 2023

A kézirat lezárva: 2023. január 9.,

4.

A HOLTNAK NYILVÁNÍTÁS

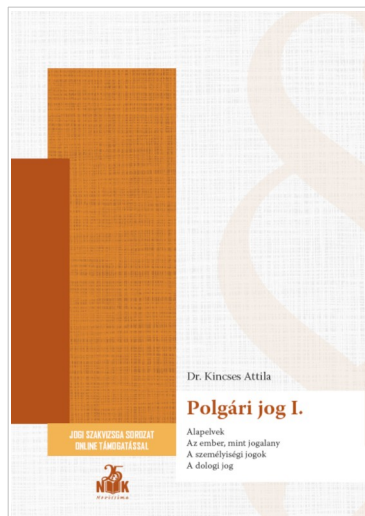
Ptk. 2:5. § [A holtnak nyilvánítás]

- (1) Az eltűnt személyt a bíróság kérelemre holtnak nyilvánítja, ha eltűnésétől öt évetelt anélkül, hogy életben léteire utaló bármilyen adat ismert volna.
- (2) A holtnak nyilvánított személyt az ellenkező bizonyításáig halottnak kell tekinteni.
- (3) A holtnak nyilvánítást az eltűnt személy közeli hozzátartozója, az ügyész, az gámhatóság és az kérheti, akinek az eltűnt holtnak nyilvánítása jogi érdekét érinti.

PK 1. szám

A bíróság az eltűnt személyt holtnak nyilvánító határozatában a halál helyét nem állapíthatja meg. Ha a halál helye a bizonyítási eljárás adatai alapján ismertté válik, a halál ténye megállapításának van helye.

A holtnak nyilvánítás meghatározott tényeken alapuló vélelem a halál bekövetkezéséről, amely vélelem természetesen megdönthető. Ez a vélelem kettős természetű: azt is magában foglalja, hogy az eltűnt személy a bíróság által megállapított időpontig életben volt. A határozatban megállapított időponttól kezdve beállnak mindazok a jogkövetkezmények, amelyeket a különböző jogszabályok a halál mint jogi tény bekövetkeztéhez fűznek. A holtnak nyilvánító határozat mindenkiel szemben (*erga omnes*) hatályos. Indoka ennek a jogintézménynek az az érdek, hogy a túlzottan hosszú ideig fennálló bizonytalan állapot megszűnjön, az eltűnt után függőben maradt jogi helyzetek megnyugtatóan rendeződjenek. A holtnak nyilvánítás anyagi jogi feltétele, hogy a személy eltűnése után öt év elteljen anélkül, hogy ezalatt az életben léteire utaló bármilyen adat ismeretes volna. Értelemszerű, hogy holtnak nyilvánítani kizárólag az eltűnt személyt lehet, ha ugyanis az érintett bizonyíthatóan egy adott helyen és időben

meghalt, úgy szükség esetén nem holtnak nyilvánításnak, hanem a halál ténye bírósági megállapításának van helye [az 1/2014. PJE határozattal az új Ptk. alkalmazása körében is irányadónak tekintett PK 1. számú állásfoglalás indokolása].

A holtnak nyilvánításhoz ugyanazok a jogkövetkezmények fűződnek, mint a halálhoz, a holtnak nyilvánított személy jogképessége megszűnik, vagyonának azon részére pedig, amely hagyatékként jogutódlás tárgya lehet, megnyílik az öröklés. Fontos következmény, hogy a holtnak nyilvánított házastársa visszanyeri házasságkötési szabadságát. A holtnak nyilvánítás következménye ugyanis a Ptk. 4:20. § (1) bekezdés a) pontja alapján a házasság megszűnése. A házasság megszűnése időpontjának azt a napot kell tekinteni, amelyet a halotti anyakönyvi bejegyzés vagy a bírósági határozat a halál napjaként feltüntet. A Ptk. külön rendelkezik arról, hogy a házasságot a másik házastárs újabb házasságkötése esetén akkor is megszüntnek kell tekinteni, ha a házastárs halálára vonatkozó anyakönyvi bejegyzés, a halál tényét megállapító vagy a holtnak nyilvánító bírósági határozat hatálya az újabb házasságkötést követően megdől, feltéve, hogy az újabb házasságkötéskor egyik házastársul sem tudta, hogy a halál nem következett be [Ptk. 4:20. § (2) bekezdés].

A holtnak nyilvánítási eljárás nemperes eljárás, amelyet 2018. január 1. napjától a *bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (Bnptv.)* II. fejezete szabályoz (3-11. §-ok), a halál tényének megállapítása iránti eljárással (12. §) és az eltűntnek nyilvánítással (13. §) együtt. Az eltűnt személy jogképességének megszűnését eredményező nemperes eljárás kezdeményezésére feljogosítottak felsorolását a Ptk. indokoltnak tartotta törvényi szintre emelni. Ezt tartalmazza a Ptk. 2:5. § (3) bekezdése. A jogi érdek fennállása adott esetben vitás lehet. Jogi érdeke van például a közeli hozzátartozók körébe nem tartozó élettársnak, aki a hagyatékkal szemben élettársi vagyoni jogi igényt kíván érvényesíteni, annak, akinek javára az eltűnt életbiztosítási szerződést kötött, akit a végrendeletében örököséül vagy hagyományosul nevezett, továbbá olyan jogtól vagy tehertől akar megszabadulni, amely az eltűnt életé végéig megillette (például a haszonélvezet, a túlélő házastárs özvegyi joga).

Ptk. 2:6. § [A halál időpontjának meghatározása]

- (1) A bíróság a halál időpontját a körülmények mérlegelése alapján határozza meg.**
- (2) Ha a körülmények mérlegelése nem vezet eredményre, a halál időpontja az eltűnést követő hónap tizenötödik napja.**

A holtnak nyilvánító határozatában a bíróságnak a halál vélhető időpontját (év, hó, nap) elsősorban a körülmények mérlegelésével kell megállapítania. A halál időpontja minden esetben csak valószínűsíthető, de nem bizonyosság, a bíróság ezért valójában kettős vélelmet alkot: vélelmezi az eltűnt halálának tényét és vélelmezi annak időpontját. Ha a körülmények mérlegelése nem vezet eredményre – például mert az eltűnés körülményei nem ismertek vagy azokból megalapozott következtetések a halál feltehető időpontjára nem vonhatók le –, a bíróság a Ptk. 2:6. § (2) bekezdésében meghatározott törvényi véle-

lemre alapozva határozza meg a halál időpontját. Az eltűnt személyt mindkét esetben a megállapított nap elteltével kell halottnak tekinteni.

A BÍRÓI GYAKORLATBÓL

PK 97. számú állásfoglalás *Az anya férjének a gyermek fogamzási idejét megelőző időponttal történt holtnak nyilvánítása esetében a gyermeket házasságon kívül születettnek kell tekinteni.*

Ptk. 2:7. § [Változás a holtnak nyilvánítás alapjául vett körülményekben]

(1) **Ha bizonyosodik, hogy a holtnak nyilvánított a határozatban alapul vett időpontnál korábbi vagy későbbi időpontban tűnt el, de a holtnak nyilvánítás feltételei egyébként fennállnak, a bíróság a holtnak nyilvánító határozatot módosítja. A jogkövetkezmények a módosított határozat szerint alakulnak.**

(2) **Ha bizonyosodik, hogy a holtnak nyilvánított a határozatban alapul vett időpontnál később tűnt el, és ezért a holtnak nyilvánítás feltételei nem állnak fenn, a bíróság a holtnak nyilvánító határozatot hatályon kívül helyezi, és az annak alapján beállott jogkövetkezmények semmiesek.**

(3) **A holtnak nyilvánító határozat módosítását és hatályon kívül helyezését ugyanazok kérhetik, mint a holtnak nyilvánítást.**

(4) **Ha a holtnak nyilvánított előkerül, a holtnak nyilvánító határozat hatálytalan, és az annak alapján beállott jogkövetkezmények semmiesek.**

Ha bizonyosodik, hogy a holtnak nyilvánított személy akár korábban, akár később tűnt el a határozatban figyelembe vett időponthoz képest, de úgy, hogy a holtnak nyilvánítás feltételei egyébként fennállnak – tehát öt év már eltelt anélkül, hogy életben léteire utaló adat ismeretes volna –, a bíróság a halál időpontja tekintetében a holtnak nyilvánító határozatát módosítja. A jogkövetkezmények ilyenkor a módosított határozat tartalmához igazodnak.

Ha utóbb bizonyosodik, hogy a holtnak nyilvánított személy a határozat alapjául szolgáló időpontnál későbbi időpontban tűnt el, és az ismertté vált új időponttól a hatályon kívül helyező végzés meghozataláig az ötéves határidő még nem telt el, a bíróságnak a holtnak nyilvánító végzését hatályon kívül kell helyeznie és az annak alapján beállott jogkövetkezmények ipso jure semmiesek.

Amikor a holtnak nyilvánított személyről bizonyosodik, hogy életben van, például utóbb előkerül, vagy bármilyen életjelet ad magáról, a holtnak nyilvánító határozat az előkerülés tényével a törvény erejénél fogva hatályát veszti, a bíróság csak az *ipso iure* bekövetkező hatálytalanságot kell, hogy észlelje, illetve megállapítsa [Bnptv. 10. § (3) bekezdés]. A határozat alapján bekövetkezett jogkövetkezmények tekintetében ebben az esetben is semmisség áll be.

A holtnak nyilvánító határozat előzőek szerinti módosítását, illetőleg hatályon kívül helyezését ugyanazok kérhetik, mint a holtnak nyilvánítást.

A holtnak nyilvánítás folytán beállott jogkövetkezmények semmisségét anélkül mondja ki a jogalkotó, hogy utalna jogszabály eltérő rendelkezésének lehetőségére, ez azonban nem képezi akadályát annak, hogy attól – a szabályozás tárgyának megfelelő jogforrási szinten – más jogszabály eltérjen, egyes esetekben pedig maga a Ptk. ad kivételt a semmisségtől eltérő jogkövetkezményre. Ilyen eset például az a rendelkezés [Ptk. 4:20. § (2) bekezdés], amely szerint a házasságot a másik házastárs újabb házasságkötése esetén akkor is megszüntnek kell tekinteni, ha a házastárs halálára vonatkozó anyakönyvi bejegyzés, a halál tényét megállapító vagy a holtnak nyilvánító bírósági határozat hatálya az újabb házasságkötést követően megdől, feltéve, hogy az újabb házasságkötéskor mindkét házасuló jóhiszemű volt (egyikük sem tudta, hogy a halál nem következett be).

A BÍRÓI GYAKORLATBÓL

PK 264. szám (a 3/2015. PJE határozat a rendelkező része vonatkozásában a Ptk. alkalmazása körében továbbra is irányadónak tekinti)

Ha a bíróság a holtnak nyilvánító végzés hatálytalanságát állapította meg, a közjegyző az erről szóló végzés alapján hivatalból állapítja meg a holtnak nyilvánításhoz fűződő jogkövetkezmények hatálytalanná válását, és hivatalból jár el a hagyatéki eljárást megelőző állapot helyreállítására iránt.

BH 2007. 150. *A halál tényét megállapító határozatot a bíróság hatályon kívül helyezheti, ha az eljárás megindítására jogosult bármelyik személy olyan újabb tényekre vagy bizonyítékokra hivatkozik, amelyeknek a korábbi bizonyítékokkal való együttes értékelése alapján a halál ténye megállapításának feltételei nem állnak fenn [1959. évi IV. törvény 25. §].*

BH 2002. 165. *A holtta nyilvánítás nemcsak az elhalálozás tényére, hanem időpontjára nézve is vélelmet teremt. Az eltűnés időpontjára vonatkozóan utóbb tudomásra jutott adatok a holtta nyilvánító végzés módosítását eredményezhetik. Ennek hiányában a halál időpontjának eltérő megállapítására a más hatóság által kiállított igazolás nem szolgálhat megfelelő alapul [1992. évi XXXII. tv. 2. §, 2/B. §, Ptk. 25. § (1)-(2) bek., 12 200/1948. (XII. 4.) Korm. r.].*

***Kapható partnereinknél és a Novissima Kiadó könyvesboltjaiban,
valamint megrendelhető a ronniszakkonyv.hu-n!***

Novissima Könyvesboltok

*Budapest, V. kerület Károlyi utca 17., az ELTE ÁJK (Egyetem tér) mellett
Pécs 7622, Universitas u. 2/A., Tudásközpont (PTE ÁJK közelében)
www.novissima.hu*